

महार्थंकिर
धम्मालोक भन्ते

धर्मरत्न यमि

बु. सं. २५१४

1970

वि. सं. २०२७

द्यञ्जा

जिगु जीवन कासाया पासा
गुम्ह लुमंका जक च्चनेत सिबे मन्त
वहे हीरादेवीयात ।

—यमि

जिगु खँ

सुथ न्हापां लुमंके बःम्ह पुज्यपाद भदन्त धम्मालोक भन्तेयागु थवयात जीवनी धायगुसिवं लुमन्ति [संस्मरण] धायगु लोई । भन्तेनाप जिगु आपालं संगत मदुसां वस्पोल थागु ज्या खँ स्वयाव जि आपालं प्रभावित जू, उकिं जि वस्पोलयागु लुमन्ति च्वयेगु मासितिवया च्वंगु च्खते अनि रुद्ध भन्ते विज्जानाव “च्वये हे मालि” धक्काःधयाविज्ज्यावले ला करंहे कयन । च्ययेत स्वया च्वये मफु । थव यां न्ह्यो जि जिम्ह जीवन पासा हीरादेवीयागु लुमन्ति च्वयागु खः तर व चोःलिसे जिगु देपागु नुगलपा पीस्से च्वना वैगु व मि-खाय लख बुयावैगु जूगुलि च्वये हे मफयाव च्वंच्वनागु खः। ऐसानं अनिरुद्ध भन्ते यागु वचन यात जि लंघन याय मफुगु लि जक थव च्वयागु खः च्वये मासिति वयाः च्वयागु मखुः उकिं थव उलि यैपु न्ह्याईपु जुयाव बांलाई मखु धयागु जिगु धारणा दु ।

थव सफुतिचा न्ह्याक्को वांमलाःसां धम्मालोक भन्ते यागु नामं जक हे वांमलाई मखु व्वने, मयैमखु धयागु जिगु पूर्ण विश्वास दु ।

जिम्ह जीवन पासा हीरादेवी मद्गु पीर मतन्नि बले,
गुगु पीर जि स्वये बले व गुबले तनीमखुनि थे च्वं अज्यागु
वस्ते जि थव च्वयागु जूगुलिं थव गुलि बांलायमागु ख
वलि बांलाई मखु धयागु जिगु धारणा दु ! न्हागु ज्वीमा
तस्पोल यागु नामं जकसां थव व्वनिपिनि यै, मयै मस्तु ।
सकसिनं येकल धालसा जिगु थव ज्या साफल्य जुल धकाः
भाल पे ।

थव सफुतिसं दोंगु दुसा जिगु, भिंगु दुसा धम्मालोक
भन्तेयागु खः बांलागु दयाव थव सफुति व्याक्कस्यां ययाव
चुल धालसानं वस्पोल यागु, बांमलानोः सुयां मयलसा जिगु
धकानं सियेका दिसं ! छाय धालसा थौं कहे कलातया
विभोगयागु विरहया मि व कुं जिगु म्ह, जुगल व न्हापु
ववयेका च्वंगु दु ! खवयेका च्वंगु दु !! व्खयेका च्वंगु दु !!!
उकिं धम्मालोक या श्रद्धालु उपासक उपासिका तथा वस्पोल
या भिक्षुपासापिसं जितः स्यंगुली क्षमा यानालि जक थव
व्वनेगु याना बिज्याहुँ ! हँसं दुरुक्काक ज्याःगु लख त्वनीबले
दुरु जक घुतुनालि लख जक र्हया व्खैथे थुक्किया गुण
जक नुगले दुव्खयोत्र अवगुण जुक्को र्हवया व्खया बिज्या
हुँ । थुक्ति जिगु विन्ति छलपोल व । छस्कल पित्त जुलम्

६ मँ १६७० ई०

जय धम्मालोक !

यमि छेँ, ११४१४ चुरांख्यल

येँ [काठमाडौं] नेपाल ।

—:ध. र. यमि

भदन्त धम्मालोक महास्थविर

सन् १=६० ई० या देँ असन धालासिक्कवया वहाल
छेँनापसं रुवंगु छेँस धम्मालोक भन्ते दशरत्न जुया
जन्म जुल । लिपा वस्पोलया नाम बाबुराम जुलः
तर, व्याक्कसिनं वस्कलयात “बारां” जक धाङ्गु
जुल । मर्चानिसे वस्कलया म्ह सेल्लाः खँ सेल्लाः नुगल व
म्ह्यपुनं वतिकं सेल्लाः । भव व्याक्कया प्रमाण परकल १६७८
सात्ते ल्हासा भायालि ल्हासाय रि पु च्चे डा. [पञ्च शिर्श
पर्वत] धयाथासं जाम्बे याङ् [महा मङ्गुभी] दर्शन यानो
वःम्हं अन वने वने चिकु—तानो, थाक्कुगुया तच्चोगु बु खँ
कंगु न्यनाक्कथनं अज्यागु दुःख कष्ट न्हाक्को तच्चोसां जिनं
मवनेहे मखु वकाव प्रतिज्ञा याय फुगुलिं व प्रतिज्ञा योना थें थेर
वादी भिक्षु जुयानं ल्हासा हे विज्यानालि अनं तुं पञ्च शिर्श
पर्वत [महाचीन] वनेत स्वया विज्यागुलिं क्यना रुवन ।

गुगु बख्खते जि व राहुलजु नाप वस्पोल कालिंपोंगं
ल्हासा विज्यागु खः

ल्हासां वनेगु साप थाक्कुगु जक मखु वनेत अनेक
राजनीतिक पकालतनं आपालं दयाव वने मफैगु जुसेंलि

कलकृत्ता सिंगापुर जुकालि हङ्ग कङ्ग जुका चीन विज्यानात्र
मनं तना थाय [पञ्च शिर्षा पर्वत=महाचीन] श्यंकाव महा
मञ्जुश्री यागु दर्शन यानाः जक तोता विज्यागुलिंन वस्पोल
गुलि सेरुलीः धकाः सिये दु ।

वस्कलया नुगले व न्ह्यपुसं भचा भचा जक थवीगु
[ज्ञान] दया वयेत्र हे भीगु समाजे थिति कुति, नाति कुति.
गुठी गाना, नखल चखल, पूजा, भोज जक जुया सयेके सि-
येके व थुयेके धयागु मदया च्वंगुनि वस्पोल दिई मिही चागु
सिये दु । नां दं म्ह धालासिको साहु [सानुसाहु] पिसं लखं
लख दान गुभाजुपिन्त सोमोल सोमोल दाम दान विये
त्यंतले वसकल उकिया विरोधे फिकु फिङ्ग्याकु होकल उवीक
पति च्वयालि व दामं वरु गुभाजुपिन्त हे आखल [विद्या]
व्वंका वियेगु यानादिसं धकाव चोगु जुया व्वन । गुगु
पतिया प्रभावं सानुसाहुं [कुलरत्न साहुं] गुभाजु पिन्त
संस्कृत पाठशाला दयेकाः नये त्वने तियेगु नापं वियेगु
याना विये धकाव विजयेश्वरीमा ल्युने बुँनापं सौ जुल,
लिपो व खं चन्द्र शम्शेर प्रधान मन्त्री सियालि वसकल
सानु साहुयात सःतके व्वयाव पाठशाला मदयेके वियेगुलि
चुकू ताना हसे लि तिति गुभाजुतेन सोमोल सोमोल दान हे
वियेगु यात धयागु खं नं न्यनागु खः । थव खं वसकलयागु
चवबले अवजेहे गज्यागु शक्ति दु धयागु खं प्रतक्ष जू ।

जि स्वये बले वसकल समाजया थवाथल व भ्वाथल
रीति थीति व नामि कुति दिई मुई चायाहे “लोके कुचाल
कुव्यवहार सुधार” धयागु सफू च्वया विया दित उवी ।

वसकल ल्याय्म्हचा जुया दी वळे राणा शाहीया ति
 न्हिने जुया च्वं वळे धर्मनं वहे तालगु अर्थात् मनुतेत
 थिगि कुति व जात, कुजात व थजात जक मखु थिये त्यो म
 त्यो नये त्यो मत्यो धयागु जक जुया वया च्वंगु थित कुति
 धर्म हे जकला ज्वी, छुं सुधार यागु नाम जक कायगु अर-
 घोर अपराध जुया च्वंगु वखते अबलेया गुभाजु पि व ब्रम्ह
 बाज्यापिसं छु बाखन कनी ! वहे थवाथल समाजयात भन
 जक हे भ्वाथल याइगु मखो बाखन ज्वी !! ऊज्यागु बाखन
 जूसां वसकलं खूब न्यना ज्वीगु जुया च्वन । तर, व बाखने
 वसकलया न्ह्यपु सुंक मच्वं, धौ बजि जक वागु जुया च्वन ।
 गुगुया प्रमाण वस्कल कलकत्तासं बनेज्याः भाःवले लंकाया
 मनूत राक्षस मखु सज्जन विद्वान जक खंगुलिं भन व बाखन
 अःखःगु सियेका काल, गुगुलिं याना वस्कलया नुगले व
 न्दुपुसं सनातन हिन्दु धर्म ल्वाक ज्यागु वज्रयान वनं नेपाली
 करण ज्वीधुंकूगु वज्रयानया थासे थेरवाद बौद्ध धर्मयागु
 तेज द्रहां वन ज्वीमा । तर, बांलाक रयना थिये कना बिये
 सुतानं मयानाःव तेज [ज्योति] अथे' तनावन, एसानं विद्रोही
 भावना मतंगुलिं नेवालपिसं याना वया च्वंगु थित कुति धर्म
 मययाः अबले व्हासां विज्याना विज्यानाः धर्म प्रचार याः
 विज्यापिं लामाजु पिनिगु प्रभावे वस्कल लाःगु खने दु ।
 लामाजु पिनिगु धर्मे जात, कुजात, थजात, थियेत्यो मत्यो,
 कने त्यो, मत्यो धयागु मदुगुलिं अबलेया ल्याय्म्ह ल्यासे
 पिन्त योगु जुया च्वन ।

वस्कल [वास्त्रं] या काय्निम्ह दये धुंक्कुग् अवाथाय्हे
गृह्थ ज्वीगु मये धुंक्कुग् सियेदु । तःधिकम्ह काय
[गजरत्न] ज्वना अवले हे किन्दोल विहारे चो माल ।

अन वस्कलं संस्कृत भाषायो भष्ट सहश्रिका प्रज्ञा-
पारमिता पाठ यायगु यात । अन हे दुष्पालामा [भुतान
या लामा] शेरब दोर्जे धयाम्ह सिंगु घो [स्वयम्भु धर्म
धातु चैत्य] ल्होः बिज्याम्ह नाप लात । वस्पोल नोप वस्कल
धर्मे लगे जुल ।

अज्यावले लाक्क पशुरति मेत्तय् फ्फाःम्ह रामोदर
बाबा [लिपा राहुल सांक्रुत्यायन जूम्ह] वस्कलं नाप लात ।
श्व नाप लाक्कम्ह नं वस्पोल लामाजुहे जुया च्वन । रामोदर
बाया यले, ख्वपे, ख्वरित, किन्दोल वहाले च्वनाः संस्कृतया
बौध्द प्रथत सोसो तच्छोकं प्रभावित जुल । हिन्दु संस्कार
या थासे बौध्द संस्कारं वस्कलयात प्रसित याना हया च्वन ।
अले वस्कलयो ल्हासा हे वनाव बौध्द धर्म अध्ययन थाय
मांसति बल । थन थुलि श्वाथल जुये धुंक्कुग् बौध्द समाजे
दनिगु बौध्द ग्रन्थला थुलि तःधं धासे लि बौध्द देशया
केन्द्र ल्हासाय हे अध्ययन थाय दुसा गुलि जी ? धयागु
न्हासलं वस्कलयात दुष्पा लामा यागु शिष्य यात, ल्हासानं
गुप्त रुपं फ्फायगुली सफल जुल । गुकियागु उयायनं बारां
[धम्मालोक भन्ते] यागु ल्हाःमहुगु मखुगु जुया च्वन ।
रामोदर ल्हासाय दच्छि व चकच्छि दं च्वनालि लंका फ्फाया
भिधु जुया महापण्डित त्रिपिटिकाचार्य राहुल सांक्रुत्यायन
जुया बिज्यात ।

बारांसाहुया तःधिकःम्ह काय् गजरत्ननं रामोदर
 बाबां [राहुलजीं] हे प्रभावित यानाव लंकाय अध्ययन याके
 व्छये गुप्ती मान्को ग्वहाली याना थकूग् वस्कल बारांसाहुं
 मस्युग् जुया चवन। छन्हू कज्जकत्ताय बीव काय् वन। अन
 गजरत्न तथाः बारांसाहु आसाम पाखेर बनेज्याय्त भागु
 जुया चवन। आसामया घनघोर जंगले नकतिनि नकतिनि
 जक मनूनसें वास याग् थासे मायाः मायाः बनेज्यायाना
 कमाय् याना दिल। गुगुलि मूंगु दाम खनेव लंका भाबगु
 विचार वयेसाथं लंका भाल। अन बौद्ध जागृति खनाः
 वस्कल साप लसताल। तर भिक्षुहे जुये मफु। चीवर वात्र
 प्रति श्रद्धा दना वयाव चीवर वस्त्र छजोल व पिण्ड वात्र
 छगल उवनाव नेपल भाल।

अले लामाजुपिसं जात कुजात थजात मघासें
 अष्टमी व्रत, दशमी व्रत पूर्णिमा व्रत, आदि धलं दनेगु गुगुकि
 नेपालया धार्मिक विधान मुताविक पुरोहित जातं जक याके
 ज्यूग् हानं जात स्वयाःस्वयाःजक याके ज्यूग् व्रत न्ह्याम्हसिनं
 याईग् जक मखु याकीगुनं जुसें लि राणाशाहीया गुप्तचरत
 किन्दोल बहाले खने दया बल। गुमिसं बौद्ध धर्मया नामे
 आडम्बर मत पिकयाव सनातन धर्म स्यंकीपिं धयागु षडयन्त्र
 दयेकल, गुगुलिं ग्हापा लाकक गुभाजुतसें उदायतेत सँभि
 [लामा] याग् तुति भागियाःगु अमिगु र्हातं नये ज्यू मज्यू
 नःगुलि पत्त्या कायमाः धयाग् प्रस्ताव हल।

बारांसाहु किन्दोल बहाले धर्म (लामा धर्म) जक प्रचार
 यानाच्वंगु मखु, लंका व बर्माया धर्म हीनयानथा भिक्षुपिनि

चीवर व पिण्ड पात्र नापं हयाव महायान सनातन धर्म
 स्यंकालि हीनयान नास्तिक धर्म नेपाले छय्लिन धयागु समेत
 खँ तथाव राणा सरकारया न्हायपने थयंकल । तर, अबले
 या राणा प्रधान मन्त्री श्री ३ चन्द्र शम्शेर ध्यांम्ह मखुगुलिं
 ज्वने जिने मयाकुसें दुने दुने वडा गुरुजु व मादिला गुरुजु
 (राजगुरु) पित ग्वाकालि उदाय पाखेर च्याता गुरुजु
 गुभाजु पाखेर माहिला गुरुजु लिकालि-उदाय गुभाजुयात जक
 ह्वाका बिल, गुगुलिं उदाय समाज नं निकूदल। इकू गुभाजुं
 धाःथे याइपिं, उदायतसें धागु मयाइपिं इकू। गुभाजु ल्यू-
 पिनि नायोःसानुसाहु (कुल रत्न धानसिको जुल, मभ्यूपान
 नायो जोगविरसिंह व मन्तिक भान साहु।

श्री ३ चन्द्र शम्शेर राणा सित, भीम शम्शेर राणा
 श्री ३ जुल । भीम शम्शेरया न्ह्यपुया पिलि चन्द्र शम्शेरया
 मिवं ख्वातुगुलिं छुल्याहो पोभ्याहापिनिगु ग्वसाल [पड्यन्त्र]
 सफल जुल, गुर्किबादाः समाज सुधारे जुयाजूपिं उदायते
 नायो नायो धाष्को ज्वनालि दाय् दियेनं यानालि चार
 भांज्याङ्गं पितना व्छेगु निर्णय योत । गुगुली धम्मालोक मन्ते
 अबले गृहस्थ तिनिम्ह बारांसाहुनं लात । गुगुलिं यानालि
 बारांसाहुया नेपाले ज्वने मासिति मवल । न्हसन्हिति वन्दी
 खानाय कुंकालि तोतकाव बर्मा पाखेर वनेगुली हथाय मथाय
 चावां बारांसाहु मिसात प्यम्ह खुम्ह ज्वनाव बर्मा भाया
 भारत म्हाल। बर्माय बौध्द धर्मयागु हे प्यखेरं राज जुयाव
 च्वंगु खनालि वस्कल भिक्षुहे ज्वीगु नुगले खँ थनालि भारत
 या कुशीनगर [बुध्द निर्बान भूमि] सं थयंकःम्हाल ।

कुशीनगर श्रयंभले वस्कलया जुगले थेरवादी (हीन-
यानी) बौद्ध धर्म बाँटाक हाकाय धुंकल। उकिं वस्कल
तप्यंक अनया चन्द्रमणि महास्थवीर [चन्द्रमणि बाबा]
या शरणे भायालि १६८६ साले निर्वाण मूर्तियागु देगले
श्रामणेर जुया दिल। नेपाली वसत व्याक त्वयाव पासल
यानालि नेपाले फुकीपिन्त छवया विज्यात। वस्कल अनंनिसें
वस्कलया वस्पोल जुया विज्यात। गृहस्थ जुया नं दुःख कष्ट
व मान अपमान यात वास्ता मयासे अन्याय अकीर्ति नाप
व्वाना जुये फुम्ह वारांसाहु सन्याशी जुसेलि मन हे
मग्नासे म्हुतुं जक मखु सफुति च्वया च्वयाः हे व्याक-
सितं थं व्वीम्ह जुया विज्यात, गुकिया दसुः-“लोके कुचाल
कुव्यवहार सुधार” “अनुत्तर विजय गुरु मण्डल” “ईश्वर
म्हसीकी” “बुद्ध गुण, धर्म, संघ गुण,” प्रज्ञा दर्शन” धयागु
सफुति गुकी कि पुलंगु धौ नवःगु कांप्त्यार धर्म कर्म रीति
थीति यात तःतःप्यंक च्वनालि वस्पोलं खंगु सत्ययात
प्रकाश याना तल।

Dhamma.Digital

बारां साहु धम्मालोक [वर्मालोक] भन्ते हानं भारतं
वर्मा विज्यात, अन चाचा हिछुँ बौद्ध समाज जक मखु
बौद्ध राष्ट्र गथे व्वीमा धयागु व्याकक ज्ञान गुण थुयेका
विज्यानालि हानं भारत विज्यात।

वस्पोल भिक्षु जुया विज्यानाव वर्माय न्हाथासं
व्हाकको चाहिला विज्यासां वस्पोलया जुगले व न्हापुसं नेपाल
व नेपालीया उकीसनं नेपाली बौद्ध समाजया दुर्गति प्रति
जक ध्याउना जुया च्वनीगुति वर्माव, न्हाकके गंभीर

गंभीरगु धर्म अध्ययन याना विज्यासां पूर्वका विज्याय
 मफु। गुहियागु प्रमाण वस्पोलया खँ जक मखु सफुति पतिकं
 लियेदु। तर वस्पोलया खँ व सफुति व पर्चा विरोधीपिनिगु
 सातु हे काय्फु, छुक्सिनं आत्म समर्पण मदु। सत्य व तथ्य
 यागु आधारे चवनालि असत्य व अन्धबिश्वास यात हाँक
 दु, चुनौति दु, च्यालेञ्ज दु, ग्याफर मजु, मग्थासे न्हामेसितं
 तःनप्यंक हान प्रदान या !! वस्पोलथा थःगु माँ भाषा प्रति
 अगाध श्रद्धा दु, मे मेगुली नं मदुगु मखु, दुगुलि हे वस्पोल
 या अन्तिम जीवनया समये थःगु थःत थो योगु सफुति
 नेवाल भाषां नेपाली, हिन्दी व अंग्रेजी नापं पुयेके बियाव
 भिकया थकया बिज्यात।

भारतं वस्पोल नेपाल याकनं बिज्यात। ह्याय् धालसा
 वस्पोल याके नेपाली बौद्ध समाजे न्यना च्वंगु कुचोल कुब्ज-
 वहार प्रति विद्रोह दना बयाचवन। भारत भूमिं नेपालया
 भूमि द्वाँ वयालि राहदानी काय्त् वनं बिईम्हेसे “आम-
 ज्यागु म्हासुगु वसतं पुनाव नेपाले द्वाँ वने दैमखु।”
 आदि आदि नाना रंगया खँ व्हासेली वस्पोलया तमं
 मिब्वाला काल, अले व्वापु जुल, तर, मेमेपि मनुखं नं
 वस्पोलया नाप ल्युसेलि राहदानी बिये माल। गुगु घटनां
 यानाः वस्पोलया सुद्ध धार्मिक भावनाय् राजनीतिक भावनो
 च्याना वल। लेँ लेँ, वासे वासे नं वस्पोलया चीवर वस्त्र
 खनाव सकसिनं अजुगति तायाः तायाः न्यंगुलि वस्पोलया
 न्द्यपु व नुगले भन विद्रोहया मि ग्वाना वल कि अरे बाबा
 बुद्धया जन्म भूमिसं बुद्धया वस्त्र पुना वयागु खनाव थुलि
 मद्धि चर्चा ! थज्यागु अधोगति !! धिक्कार का थव देश !!!

धया थं च्वना वयाव वस्पोल नुगल कोतु तुंकाव यं थ्यंकः
बिज्यात ।

यें किन्दोल बहाले थ्यंजक थ्यंबले इम्ह पुलिसं वस्पोल
याके अनेतने न्हसल लिसल याय्त चल । अनंलि वस्पोल
बहनी उवीकाव द्यजक दाने थ्यंबले लाकक निम्ह पुलिसत
वयाव थानाय् उवना यंरुल ।

वस्पोलयात थानाय् कन्हे अड्डा चालेवं पुलिसतसे
कनेल चन्द्रबहादुर थापाया थय् यंकल । म्हापु वसत खनेवं
क० चन्द्रबहादुर तमं भि जुयालि “नेपाले आमज्याःगु वसतं
पुना ज्ञये दैमखु, छं मिसा मासात नं बर्मा यंकल धाल
मखुला ?” धकाव इहि हे छवारा छवारा वयेकाव तमं
तनं घाल । अबले धम्मालोक भन्ते नं संयमी जुयाव तहाक
सलं धया बिज्यातः- “थ्व वसत पुनागु जिगु जीवनया भवि-
ष्य सुधार यायत खः । मिसात व्वना यंकापि व्याकक लित
नं व्वना हये धुन । जि धर्म यानाव फोनाः जक जीविका
थाय्मा म्हेसित तोता छवया दिसं, जि खुँ मखु ।”

“अ खुँ ला मखु, खुँया सिबं ग्यानापुम्ह का, नेपाले
सनातन धर्म थ्यंकैम्ह, छंत जुजु (श्री ३) या थाय् जाहेर
थाना जक तोतेगु, जिं तोते मफु ।” धयाव क० चन्द्रबहादुर
थापाजु दनावन, वस्पोलयात हानं थानाया खोरेतुं तये यन ।

न्हसन्हु दुबले श्री ३ जुद्ध शंशेर यात बडागुरूजु
(राजगुरू) पिसं बौद्ध धर्म धयागु नास्तिकत बढेयाइगु खः
गुगुलिं भीगु थ्व राजतन्त्रयात नापं थ्यंकै, वकिसनं थ्व
हीनयान धर्मलो भन हे ग्यानापु थुकोला भीगु सनातन

धर्म ल्येहे तैमखु', राजद्रोह बढे जुया वै ।' आदि स्वःगुं मखुगुं खं न्हायपने ध्यनालि धम्मालोक भन्ते यात न्हाणे थने यंकल । अले जुद्धसम्शेरं— "कथा हो, तिस्रो धर्म त नास्तिक धर्म भन्छ नि, राजद्रोह कुरा फैलाउन्छ भन्छ नि ।" धका व गड्के जुल ।

अबले नं धम्मालोक भन्ते नं शान्त जुया व दृढ जुयालि— होइन महाराज, हाम्रो धर्म त चोरी नगर्ने, भुङ्गे नबोल्ने जांड रकसी नखाने, रंङ्गीवाजी नगर्ने, हिंसा [काट-मार] नगर्ने पञ्चशीलमा आधारित धर्म हो । राजकाज सित हाम्रो कुनै द्रोह छैन ।' धया बिज्यात । गुकियात न्यनालि गुरू पुरोहित बाज्यापिन्त स्वयालि जुद्ध शम्शेरं धार— "कथा हो, गुरूयूहरू, होइन भन्छ नि, भिक्षु भनेको साधु हो र पञ्चशील सिकाउन्छ भने मलाई के को हानी ? जाउ तिमिहरू पनि साधु हुने भए मलाई त्यसबाट पनि केही हानी हुने छैन ।"

जुजुयागु वलि खं न्यनालि गुरूजु बाजेपि व पुलिस-हाकिम तसो छुं धाय मझल । अले भन्तेयात सिंहदबारं हे बहाले लित छवया हयाबिल । बुद्धया जन्मभूमि नेपालया राजधानीस न्हासु वसतं पुंन्ह भिक्षु छम्ह बिज्यागु बखते जुजु प्रजा व्याकरु स्थाथासं छगू प्रकारं क्रान्ति जू थें जूथाय् गुलुपात व्वनाव छेँखा पत्ति फोँ जुये माःगु बखते धम्मा-लोक भन्तेयात थाकुल । छाय् घालसा जिम्ह कको मानदाम भिक्षु राहुलया क्यू क्यू जक जूवले हे थःथिति पिसं धिककार सो. सो. भिक्षुते क्यू क्यू का जूगु छु कथं जक

स्यना वंगु !” भाळ धयाव कना तःगु धव थासे । वकिसनं
 धम्मालोक भन्ते विष्णुमतिया तपिन्ता पुला जक वयेवं
 न्यतपालचो व न्यते आपालं वस्पोलया थः थिति दुधासं
 वने मागु का, । धव व्याक्क लज्जया, धाई, र्हाई यात कच्चिकं
 घुतु वंछाले न्यत असन असनं चिकं मुगल न्हूगळ जुकालि
 भीन्धोया थासं विष्णुमती तुं जुकाव बहाले विज्याना व
 गुलुपाते स्वतं छम्हू जाकि व खुगल घेवा जक । भन्तेयात
 धव न्हूगु अनुभव, गुगु कि छँ दुक्कि अनेतने दुईमदु सुईमदु
 खँ न्यँकालि प्राप्त जूगु छम्हू जाकि व खुगल घेवा तच्चकं हे
 थिकये ताळ । ऐसा नं वस्पोलं थःगु धर्म मतोतू, भिक्षु वल
 भुच्छु वल, फोंगि वल, ज्याखुँ वल । छु छु जक धाय्का
 नं धर्म मतोतुसें विज्यात । तर किन्दोवहाले धर्म न्यो वैपिं
 भन भन बढे जुजुं वल । वस्पोलं म्हतु प्वाल मदिक कना
 च्वनी कना च्वनी; गुबलें त्यानु भचाः वक्को सित बोध हे
 आपाल याना छ्वा विज्याना च्वन । किन्दोल बहाले मिसा
 मिजन वयेगु न्हापा थें वये मग्यात, जुद्ध शम्शोरया स्पष्ट
 वकिं भगवान बुद्धयागु युक्ति बुद्धि तर्क व दर्शन यागु धारे
 चर्चा आपालं जुईगु जुळ । गुकि यानाः नेपाली बौद्ध गुपिं
 म्दुतु छप्पालें जक दमोबुद्धाय धाय सःनिपिं वयां व्याक्क
 बुद्ध धर्मया अःखः यानालि स्वाय् सी, जात, कूजात, थजात,
 थिये त्यो, मस्यो, पूजा गुठी गाना, नाती कुषी दुनाव भाळ
 मखंजुया च्वंपितं भचा भचा यानाव मिष्ठा कंका हल ।
 वकिं यानाव न्हूगु विचार थिया हः हः पितं धम्मालोक भन्ते
 छम्ह मदेयेक मगाःगु जुळ । तर छम्ह कुशीनगरं भन्तेयात
 छगू निमन्त्रणा प्राप्त जुळ, वस्पोल अन वना विज्यात ।
 अन हे वस्पोल यात अबले हे श्रामणेर छुत ।

वस्पोल ल्हासा बिज्याय् धुंक्मह जूगुलि बर्मा, लंका
 व भारतया पिसं ल्हासाया बयान वस्पोल याके आपालं
 न्यनिगु, कने दयाः वस्पोल नं लसताल । कना बिज्यागु
 बांलागुलि बर्माया छ्मह भिक्षु ल्हासा वने हे न्यायक्ल । तर,
 कालिम्पोग थ्यंकाति चिकुला वया व्युगुलि मफुत । अबले
 हे नांक्मह महापंडित राहुल सांक्रत्यायन ल्हासा बिज्याय्
 बिज्यात ! गुगु बखते जि [ध्व लेखया लेखक] नं अनं हे
 ल्हासा वनेत कलकत्तां वया च्वनागु जुल । राहुल
 सांक्रत्यायनया ध्व ल्हासा यात्रा निकोलगु जुया च्वन ।
 राहुलजु धम्मालोक भन्ते, राहुलजुया पासा राजनाथ पाण्डे
 [गुम्हेसिन] अग्नेज सरकारं पासपोर्टं मबियाः राजरत्न
 नाम छुनालि नेपात्री वसत पुंकाति जिम्ह किजा यानाः
 जक यंके माल । जि अले कालिम्पोग ल्हासाया लागि प्रस्थान
 जुया । अबले राहुलजी बौद्ध ग्रन्थ मात्तेगु ज्या खँ
 बिज्यागु, जि व्यपाया लागि व धम्मालोक भन्ते ल्हासां
 महाचीन बिज्याना पञ्चशिखां पर्वते महामञ्जु श्री नाप
 लायत् बिज्याईगु, स्वम्हेस्यः स्वंगू ज्यासां ल्हासा थ्यंकेगु
 स्वम्हेसें छ्गू हे लक्ष्य जूगुलि ल्हासा याउंक थ्यन । मन्दै
 मन्दै लच्छि धयार्थे वनेमाःगु लँ जिमित ताः हाः मताल ।
 छाय धालसां राहुलजी व धम्मालोक भन्तेया धर्मसम्बन्धी
 ल्वापु ल्यापुं साप हे न्याईपुक यंक्ल । ल्हासा थ्यन । थः
 थःगु ज्या खँ जुल । तर धम्मालोक भन्ते या जक महाचीन
 बिज्याय्गु ज्या अःपु मजूल । अनं हानं वस्पोल कालिम्पोग तुं
 ल्हासां बिज्यात अनं मंगोलीयाया लामात पासा लुईकालि
 कलकत्तां सिंगापुर जुकालि हडकड थ्यंका व चीन वनेनु
 याना बिज्यात । वस्पोल यागु चीन बिज्यागु वृत्तन्त खँ दुग्

“महाचीन यात्रा” धयागु हे सफुति दुगुलिं थन वरपोलयागु चीन यात्राया खँ च्वया च्वनेमाःगु छुं मद्दु। वरपोलथा महाचीन यात्रा तःच्वकं हे साहसं जाःगु खः गुगुलिं वरपोल छम्ह तःच्वकं हे संकसर बरुहाम्ह जिज्ञासु खः धयागु प्रमाणित जू।

वरपोल चीनं कलकत्ता थयंकालिं तःप्यंक नेपाल विज्यात। उगु बखते धाथें धाय्मालसा बौद्ध समाजयात न्हूकथं हे धर्म थुयेका वियेत छम्ह धम्मालोक भन्ते थें ज्याम्ह बज्रमुष्ठ नुगल, म्हापु व म्हनापं जक मखु ज्याखँ नं सेरुलाःम्ह छम्ह भिक्षु तःच्वकं माला च्वंगु खः गुगु धम्मालोक भन्ते नं हे जक पूरा याय् फु; उकिं वरपोल व ज्याय् च्वना हे विज्यात, गुगु कि थौंयो थेरवादी (स्थवीर-वादी) बौद्ध शासन स्थिर जूगुया कारण थें हे जुया च्वन। धव छगू वरपोलया नेपाल यात वरदान हे खः। ह्याय् धालसा वरपोल व ज्याखँया लागि थाङ्ग थें जुयाः विज्यानी बिल। नेपाल थें ज्यागु रूढीप्रष्ट सामन्तवादे सलंघल दँ निसें भेदभाव मूलक तें संसम्पूर्ण नेपाली जन-यात जात, कुजात, थजात, थिये त्यो मस्त्यो इत्यादिसं थः थः क्वांकाली गुठी गाना, नखल चखल, जात्रा, जित्रा न्याके वियाव थःधःले त्वाकाव स्वदेशे मूर्ख, विदेशे सिपाही दर्वान, कुल्ली जुयेके छ्वेगु जक याकाव अन्धविश्वासे थुना तःपिं वनं भारतया हिन्दू समाज थें धार्मिकं सामाजिकं जक अथे उवीका च्वंभिं मखु, ऐनकानूनं नापं अथे कोतु तुयेका च्वंभिं उद्धार याय्मःगु चापोः चिपागु ज्या ला ख हे मखु; अज्यापिनि पुच्ले मग्नासे धःस्त्राना विया

विज्यागुलिं धम्मात्तोक भन्ते गुलिं ग्यंम्ह घयागु अनुमान
 याय्फु; थौं कन्हे मखु, अबल्ले राणाशाहीया तिन्हिने जुया
 क्वंवल्ले अये जुयेगु छु चापा, चिपा ज्याला ? उकिं नं
 वस्पोलयागु त्याग तपस्या म्हमजू । थौं भिंदबुली प्याखन
 हुले थे' अबल्ले मखु, चुफियागु धारे न्यासि बने थे' उयागु
 वखते वस्पोलं धर्म क्षेत्र दयेका विज्यागु खः । गुगु बखते
 मिसात ला छु, मिजनतेसं नापं सयेके सियेके घयागु भाषा
 ला तिनि । शिच्चा दीच्चा शुन्ध !! दिशा बिलकूल अन्धकार !!!
 अज्याबले नुगलपा चाय्का: थाड जुया विज्या:म्ह धम्मात्तोक
 भन्ते धन्य हे खः !!!

म्हामद्दुगुली जक खर्च यानाव धर्म धका: उवीपिसं गुगु
 धर्म ची नं मग्यं चिकने नं मग्यं, समाजयात छगू मयातु जक
 जुया च्वंगु, गुगु दस्तुर खः उक्रियात च:च: बुडुक सत्य धर्म
 शील स्वभाव बांलाईगु म्हंचाईगु, बानी व्यहोरा नं मिना
 वैगु धर्म वस्पोलं मग्यासे कनाहया विज्यासेली वस्पोलयाके
 "ऐसा छु की खर्च यातसा धर्म लाहेले ?" धका: न्यो वैपि
 भाजु मेजुपिं मन मन चूला: बल । गुगुलिं यानाव वस्पोलं
 धमाबम धर्मया सफुतित पिकया हल । गुगुलिं बोद्ध साहित्य
 मोगु नेवाल भाषाय् जाय्का हल ।

गुलिं गुलिं दातात दयावल्लि उलि उलि भिक्षु भिक्षुनी
 [अनगारिका] उवीपिं दयावल्लि किन्दोल बहाले मिसात दया
 वयाव मिजनपिं अर्थात भिक्षुपिं मेगु हे थाय् स्वये माल
 घयागु जुसेलि वस्पोलं सिंगु [स्वयम्भू] या उत्तर पाखेर
 सिमा ख्वातु थाय् विज्याना: विज्याना: आनन्द व शान्ति
 काय्त विज्यात । अन वस्पोलयात आनन्द जक ता:गु मखु

शान्ति नं तायाव म्ह यात नं नीगु जुसेलि डगू दया वर्षा
वास हे थव थामे यायमाल, थन डगू स्यावलाया बलवा
[पर्ण कुटी] दयेका विज्यात । व्याकसें गबहालि नं यात, उकिं
अन उगु दया वर्षावास वस्पोल्या अनं तुं जुल । भगवानं
धम्मपदे “दूरे सन्तो पकासेंति हिमवन्तोव पन्वतो” अर्थात्
“तापाकं सन्त साधु अथवा भिक्षुपि च्वापु गुं थें थी” घया
थका विज्यागु थें वस्पोल भिक्षु अन विज्यासेंलि अनहे
सकसिनं आनन्द ताल, शान्ति ताल, अन हे भाजु मेजु
उपासक उपासिकात ध्यन । अबजेया आनन्दकुटी आथे
द्वार थें नं मचवं ! तर, मनूत आ थें
सुनसान नं मजू !! भिखाचा छेँ लसकर त्याः त्याः वैचवनीगु,
छाय धालसा धर्म धयागु द्वारे व देगले दैगु मखु, सिमाया
कवे व भिखाचा छेँ हे दैगु खः । भगवानं थः बौ जुजु सुद्धो-
दनया लायकुली धर्म रवीकुगु मखु, आंगल सिमाया कवे लवी-
कुगु खः । हानं भगवानया बिहार द्वार मखु, दातापिसं भद्धा
पूवंक दयेका व्युगु भिखाचा छेँ थें वशागुसां द्वारया सिवं चवे
खः । उकिं धम्मालोक भन्ते नं आनन्द काःगु व दोलं दोल
गुहस्थपित आनन्द व्युगु आथे ज्यागु सुख सुविस्ता दुगु
बज्रपानाः द्वारचा बा बंगला थें ज्यागु मखु । भिखाचा छेँ
खः । गुगु आनन्दकुटीसं गज्योगज्यागु तःतधंगु ज्या खँ
वस्सव जुल । प्रजातन्त्र लिपा जुजुपि नापं मन्त्रीपि महाजन
पि ध्यन । विश्वबौद्ध सम्मेलन जुल, गुगुली तःधंपि मो मो
ज्वीक नं ध्यन, मुष्ठी दानया थासे लखं लख दान दक्षिणाया
वा नं गात । आःला मेमेथय् नं बां बां लागु
म्हः म्हः धागु बिहारत । दत नजक वाय् मज्यूगु
देशे भाषण बिये जिसेंलि माइक तयाः भन्तेपिसं उपदेश नं

बिया हल । भन्तेपि नं आपालं दयावल । देश विदेशं नेपाली
 बौद्ध समाज व बौद्ध धर्मया नामे लखं लख चन्दा नं बल ।
 जिलाजं माने याययासिवं तःचो ज्वोक निमन्त्रणा
 त्रियाः त्रियाः सःता नं हल । प्रजातन्त्रया लागि दुःख म्युपिं
 सिनावपिं ध्याकुने लाःथे' बौद्ध धर्म थकया हयेत सना जूपिं
 गृकी कि धम्मालोक भन्ते तक नं ध्याकुने लानाः लानाः दिक्क
 दिक्क जुया उखे' थुखे' ज्वीमाला बल । उकिं धम्य नाम, दाम,
 काम व आगम !! न्हागु ज्वीमा थौं नेपाले धम्मालोक
 भन्तेया स्वप्न साकार जुया बया चवंगु दु । थेरवादया
 न्याता बनगु धवाच फर फर फसे सनाच्छंगु दु । व सना
 चवं तने यात धम्मालोकयागु त्याग, तपस्या वस्पोलया म्ह
 तना बिज्यासां तनी मखु ।

नेपाले न्हूगु कथं बौद्ध धम थना हयेगुलि धम्मालोक भन्ते
 या त्याग तपस्या पुपा खः । वस्पोलया हि चःति लख व साल
 [मल जल] खः । उकी चुलि जाःगु कचाया रूपे लिपाते
 अमृतानन्द भन्तेया कुवल आनन्दकुटी विद्यापीठ व आनन्द-
 कुटी विज्ञान महाविद्यालयया ऋः ऋः धागु छे'त [भवनत]
 दयाव विद्यार्थीपिं ह्मह थे' ह्मह व्वनेगुली न्हाज्याःगु
 खंसे'ली तनि वस्पोलया आनन्दकुटी प्रति दनाबया चवंगु
 बिद्रोह मि सित ।

अमृतानन्द भन्ते नं थःगु देशया सिवं विदेशीतेथाय्
 प्रभाव तयाव आनन्दकुटीया नाम अमर याना हःलिसे
 वस्पोल धम्मालोक भन्तेया नयाथे' ग्यन । द्वाय् भालसा
 वस्पोल ज्या जूगु खनेव संतोष ज्वीम्ह खः । उकिं आनन्द-
 कुटीयागु नाप नाप गुलि धम्मालोक भन्तेया न्हापां नां जाः

उलि हे अमृतानन्द भन्ते या नाम लिपाते जाःगु खनाः नं धम्मालोक भन्ते संतोष जूगु खने दु । कच्चा किचाया रूपे मे मेपि खः । उकी होगु खानं व सैगु सि जनतायात सुख शान्ति वीगु खः । उकिं नं हानं धाय् हे मासित ओ धन्य धम्मालोक भन्ते साधु ! साधु !!

आनन्दकुटी विकाश जुल, किन्दोल विहार गथे खः अथे जुल । देशे न्यंक धया थें बौद्ध विहार दत्त, भन्तेपि अनागारिकापि दयावल्ल । भीगु भाषां बौद्ध साहित्य पिहाँ बल । ब्याक्क जुल । व ब्याक्केसं धम्मालोक भन्तेयागु त्याम, तपस्या जक मखु; डर भरं नापं ज्यायाना बल । भन्ते खनाः “जि हे” धाइपि नं ग्याः । उकिं स्यने त्यंगु नं स्यना मवं; कृप सुमुक विज्याय्गु वस्पोलया बानी मद्दु । उसाय् मदया सने मफुसां छगू न छगू ज्या खँ याकाः यानाः च्वनेगु बानी यानाः ब्यानीपिनि वस्पोल यो । वस्पोलया खँ थें ज्या नं चो, चवबल [कलम] नं चो, उकिं वस्पोलया सफुतिया भाय् बांमलाः सां सकस्यां यो । तर वस्पोलया नुगले गुबले तःधं उबी, नेता उबी, जितः हे जक माने या धयागु छुं मद्दुगुलि वस्पोल अज्याथाय् गुबले न्ह्योने मलाः ध्याकुने हे जक लाईगु, गुगु कि स्वाभाधिक नं खः ।

बौद्ध जगतं छन्हू नेपाली बौद्ध जागृतियागु इतिहास मात्त धालसा धम्मालोक भन्तेयागु कीर्तियात हिप्पः मिप कंक माली तिति, गुगु यागु प्रमाण वस्पोल सन् १९६७ या ५ अक्टोबरया चान्हे ११ बजे मद्दुबले नेपाल गालया स्वंगुलि नगरया भिक्षु अनागारिका, उपासक, उपासिका जक मखु, गुभाजु लामाजुजक मखु, अबौद्धपि नं त्याःत्याः बयाव श्रद्धां जली छायात्

बल । ८ अक्टोबरे वस्पोल सिथं यंकूबलेला द्यो जात्रा
यासिधं तःचो जू ।

वस्पोलया अन्तिमगु सकृति सुयागु धर्म सत्य स्वः !
धयागु वस्पोलया दकले योगु प्यंगू भाषां अनुवाद याका
विज्यात, व वस्पोलया जक योगु मस्तु, संसारया हे योगुलि
व नेवाला भाषां नेपाली भाषा, हिन्दी व अंग्रेजी निकोल
सोकोल सोकोल प्रकाशित जुया व्वन । अम्र गोकोल गोकोल
याय माली तिनिगु ज्वी । गुगु धम्मालोक भन्ते हानं हानं
जन्मजू विज्यागुया दसी स्वः ।

सुध म्हाप्पां लुमके बःम्ह भन्ते धम्मलोकया शरीर
धन मन्त । तर वस्पोलया कीर्कि मीथाय् दनी । गुगु यात
म्वाका तयेगु हे मी म्वाना व्वनेगु बराबर स्वा । छकि
वस्पोलया कीर्तियात धस्स्वाका तयेगु नं मीगु परम धर्म
स्वः । मीगु धव धवाथल समाजया धवाथल रीति थीति
स्यंकालि भिंगु, व्यू अःपुगु, म्हंवागु, सुख शान्ति बिद्देगु
रीति थीति स्वना हयेत धम्मालोक भन्तेयागु कीर्तित
व्याक्क मत जुया लं लुयेकेत माली तिनि ! थुकी छुं शंका
मदु । धम्मालोक भन्ते थें व्यापिं महापुरूषत गुगुं गुगुं
युगे जक वैगु जुयानिति वस्पोल युग पुरूष नं स्वः । धव
ःहूगु बौद्ध युगया वस्पोल नेता नं स्वः । आः मीसं वस्पो-
लया ऋण [त्यासा] धर्म यानाः कर्तव्य पालन यानाः
निस्वाधी जुयाः इमानदार पूर्वक बौद्ध धर्म पालन यानाः
जक पुले फे मस्तुसा फेमस्तु । छकि व्याक्क बौद्ध धायगुली
न्हाय् म्वाके योपिं भिक्षु, अनागारिका, उपासक व उपासिका-
पित, जनिगर विन्ती जिगु धव हे कि मीसं अःगु धर्म धवीकि,

ध्वीका जक पालन यायगु सो, धर्म घायवं फै च्यांमा थें
 न्हाथासं ब्वायगु पाय्छि मजू। धर्म मुताविक मजू !!
 न्हागं विवेक पूर्वक उवीमा, अले जक धर्मया फल सुख
 व शान्ति उवी, पुज्यपाद धम्मालोक भन्तेयागु त्याग तप
 स्या नं सफल जुया म्हीपिं ब्याक्क नं सुखी उवी। शान्तिया
 लँ जवाल उवी। छाय धालसा धम्मालोक भन्तेता मतिसं
 थः जक सुख शान्तिया लँ जवाल उवी मयो। म्हीपिं ब्याक्क-
 म्मितं सुख शान्ति जगुली हे जक वस्पोलं थःगु नं सुख
 शान्ति तायः बिज्याइगु खः। उकिं नेपालमा ब्याक्क बौद्ध
 समाजं धम्मालोक भन्तेयागु छु मति खः वहे सियेका धर्म
 पालन याना बिज्याय माल ! दियेमाल !

धम्मालोक भन्ते छम्ह थज्याःम्ह भिक्षु खः
 गुम्ह अन्याय अकीर्ति जुल कि वज्र उवीम्ह, न्याय व करुणा।
 तये माल कि स्वान समानम्ह खः। वरगोल भिक्षुयागु रूपे जक
 म्ही न्हाणे बिज्याकम्ह मखु, छम्ह भाषा जवाल, साहित्यया
 सुवाल, अन्याय अकीर्ति खोडपिनि लागि सेनापति थें ज्याःम्ह
 व चीमि चीधं जुयाव अन्याय अकीर्तिसं लाना च्वंपिनि
 लागि न्याय अवतार व करुणामय थें ब्याःम्ह नं वोःपोल
 खः। गुगु खँ वस्पोल नाव सम्पर्क तया संगत याः पिसं थूगु
 दै ! खंगु दै !! स्यूगु मदमखु !!! अस्तु।

जय धम्मालोक !!!

धम्ममालोक भन्तेया ग्रन्थत

१. लोकाय् कुचाल कुव्यवहार सुधार
२. अनुत्तर विजय 'गुरुमण्डल'
३. ईश्वर म्हसीकि
४. बुद्धगुण, धर्मगुण, संघगुण
५. प्रज्ञादर्शन (प्रथम भाग)
६. " (द्वितीय भाग)
७. सतिपट्टान ८. ज्ञानगाला ९. परित्रान् १०. महाचीन यात्रा
११. त्रिरत्न वन्दना १२ पञ्चशील १३. भाव सुधार
१४. चर्याचार बुद्धको ज्ञानमा पाँच ज्ञान मूर्तिबुद्ध नाम—रूप निरोध
१५. चर्याचार बुद्धको ज्ञानमा पाँच ज्ञान मूर्तिबुद्ध धयागु न्यासःया।
लिसःयात लिसः
१६. "बुद्धया पुत्र प्रति उपदेश" यात छगू प्रतिवाद
१७. बौद्ध धर्म हे मीनव धर्म १८. पञ्चशील त्रिमुख पूजा
१९. उत्तम विचारणीय, नाम रूप निरोध बुद्धको पाँच ज्ञान मूर्ति
२०. परिवर्तनशील सिद्धान्त
२१. (हिन्दी) उत्तम विचार, नामरूप निरोध बुद्ध के पाँच ज्ञान मूर्ति
२२. सुयागु धर्म सत्य खः?
२३. परिवर्तनशील सिद्धान्त तथा किसका धर्म सत्य है? (हिन्दी)
२४. कर्म सुधार निकोगु
२५. Buddhism in Nepal A food for thought
२६. ईश्वर ह्यसीकि कर्म सुधार
२७. गुरु मण्डल निकोगु
२८. किसका धर्म सत्य है? तथा परिवर्तनशील
२९. किसका धर्म सत्य है तथा श्री हेमराज शर्मा तिमिलिसान की
पाँच बातों के उत्तर ।

रत्न प्रेस, ट्यौड, काठमाण्डू ।